

โรคไข้มองอักเสบ (Encephalitis)

โรคไข้มองอักเสบ คือ การอักเสบของเนื้อสมอง ในภูมิภาคเอเชียรวมทั้งประเทศไทยสาเหตุของโรคไข้มองอักเสบ อาจเกิดจากเชื้อ Enterovirus โดยเฉพาะ Enterovirus 71, Dengue virus, Herpes virus, Influenza, Japanese B encephalitis virus เป็นต้น⁽¹⁾ แต่เชื้อที่พบได้บ่อยและมีความสำคัญ คือ Japanese B encephalitis virus (JEV) ซึ่งเป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีน ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่จะไม่แสดงอาการ อาการของโรคไข้มองอักเสบ คือ มีไข้สูง ปวดศีรษะ ซึม สับสน ไม่รู้สึกตัวและชักเกร็งกระตุก⁽²⁾ โรคไข้มองอักเสบเจอี มีสุกรและนกเป็นรังโรคที่สำคัญ สุกรที่ติดเชื้อ (Japanese B encephalitis virus; JEV) จะไม่มีอาการแต่มีเชื้อในกระแสเลือด เชื้อจะถูกถ่ายทอดไปสู่ยุงที่เป็นพาหะและเพิ่มจำนวนในกระเพาะยุง เมื่อยุงมากัดคนก็จะแพร่เชื้อเข้าสู่กระแสโลหิต⁽³⁾ สำหรับการวินิจฉัยไข้มองอักเสบแบ่งตามเชื้อที่เป็นสาเหตุ เช่น *Japanese encephalitis* วินิจฉัยโดยใช้รหัส ICD 10 A83 (Japanese encephalitis) ส่วนไข้มองอักเสบที่ไม่ระบุเชื้อจะใช้รหัส ICD 10 A86 (Unspecified viral encephalitis)⁽⁴⁾

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ปี พ.ศ. 2548 – 2557 (ค.ศ. 2005 – 2014) พบว่า ปี พ.ศ. 2548 – 2549 โรคไข้มองอักเสบที่ได้รับรายงานในระบบเฝ้าระวัง มีอัตราป่วยค่อนข้างคงที่ ต่อมา มีแนวโน้มสูงขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี พ.ศ. 2550 – 2552 (ค.ศ. 2007 – 2009) และเพิ่มสูงขึ้นมากในช่วง ปี พ.ศ. 2553 – 2556 (ค.ศ. 2010 – 2013) (รูปที่ 1) ในปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) สำนักโรคระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบที่เกิดจากเชื้อ JEV และไม่ระบุเชื้อรวม 576 ราย อัตราป่วย 0.89 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 9 ราย อัตราตาย ร้อยละ 1.56 ปี พ.ศ. 2557 จำนวนผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบทั้งหมดจำแนกเป็นโรคไข้มองอักเสบที่ไม่ระบุสาเหตุ (Encephalitis unspecified) 562 ราย ร้อยละ 97.57 ของผู้ป่วยทั้งหมด อัตราป่วย 0.87 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 9 ราย อัตราตาย ร้อยละ 1.6 และเป็นไข้มองอักเสบเจอี (Japanese B encephalitis) 14 ราย (2.43%) อัตราป่วย 0.02 ต่อประชากรแสนคน ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต

ปี พ.ศ. 2557 พบผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบทั้ง 2 สาเหตุสูงกว่าค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี (ปี พ.ศ. 2552 – 2556) (รูปที่ 2) แต่จำนวนผู้ป่วยต่ำกว่าปี พ.ศ. 2556 พบจำนวนสูงสุดในเดือนเมษายน จำนวน 58 ราย ทั้งนี้ไม่พบการระบาดเป็นฤดูกาลที่ชัดเจน ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 1.49 ต่อประชากรแสนคน

รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1.01) ภาคใต้ (0.98) และภาคกลาง (0.41) (รูปที่ 3) ภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มของผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ที่มีอัตราการป่วยค่อนข้างคงที่ อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชาย เท่ากับ 1 : 1.4 กลุ่มอายุ 0 – 4 ปี อัตราป่วยสูงสุด 1.59 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป (1.43) 10 - 14 ปี (1.02) และ 25 - 34 ปี อัตราป่วยต่ำสุด (0.60) (รูปที่ 4) จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุด 5 อันดับแรก คือ เชียงราย 5.22 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ กำแพงเพชร (4.11) สุราษฎร์ธานี (3.67) บึงกาฬ (3.59) ศรีสะเกษ (3.01) (รูปที่ 5) สัดส่วนอาชีพที่พบผู้ป่วยสูงสุดอยู่ในกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 29.69 รองลงมา คือ นักเรียน (23.44%) รับจ้าง (18.92%) ในปกครอง (17.53%) อื่น ๆ (10.42%) สัดส่วนสัญชาติของผู้ป่วยที่พบเป็นสัญชาติไทย ร้อยละ 96.53 รองลงมา คือ พม่า (2.08%) กัมพูชา (0.52%) และอื่น ๆ (0.87%)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามเชื้อสาเหตุพบว่า ในปี พ.ศ. 2557 มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบเจอีจำนวน 14 ราย พบผู้ป่วยสูงสุดในเดือนกรกฎาคม 5 ราย ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 0.06 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (0.02) ภาคกลาง (0.01) จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุด 5 อันดับแรก คือ เชียงใหม่ (0.36) สุรินทร์ (0.22) ปทุมธานี (0.19) ตาก (0.19) และนครปฐม (0.11) จำนวนผู้ป่วยเพศชายสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชาย เท่ากับ 1 : 1.3 กลุ่มอายุ 7 - 9 ปี มีอัตราป่วยสูงสุด 0.074 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 10 - 14 ปี (0.04) และ 45 - 54 ปี (0.03) สัดส่วนอาชีพที่พบผู้ป่วยสูงสุด คือ นักเรียน ร้อยละ 42.9 รองลงมา คือ ไม่ทราบอาชีพในปกครอง (35.7%) และเกษตรกร (14.3%) สัดส่วนสัญชาติของผู้ป่วยที่พบเป็นสัญชาติไทย ร้อยละ 85.7 และพม่า (14.3%)

ในปี พ.ศ. 2557 มีการรายงานผู้ป่วยโรคไข้มองอักเสบที่ไม่ระบุสาเหตุ จำนวน 562 ราย และพบจำนวนสูงสุดในเดือนเมษายน 58 ราย ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 1.43 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1.04) ใต้ (0.99) และภาคกลาง (0.43) จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 5 อันดับแรก คือ เชียงราย 5.25 ต่อประชากรแสนคน บึงกาฬ (4.85) สุราษฎร์ธานี (4.01) กำแพงเพชร (3.99) และศรีสะเกษ (3.09) อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชายเท่ากับ 1 : 1.4 กลุ่มอายุมากกว่า 65 ปี มีอัตราป่วยสูงสุด 1.43 รองลงมา คือ

กลุ่มอายุ 45 - 54 ปี (0.91) และกลุ่มอายุ 35 - 44 ปี (0.76) สัดส่วน อาชีพที่พบผู้ป่วยสูงสุด คือ เกษตรกรรม ร้อยละ 30.5 รองลงมา คือ นักเรียน (22.2%) และรับจ้าง (19.3%) สัดส่วนสัญชาติของผู้ป่วยเป็นสัญชาติไทย ร้อยละ 97.1 รองลงมา คือ พม่า (1.6%) ลาว (1.06%) กัมพูชา (0.5%) และอื่น ๆ (0.9%)

ในปี พ.ศ. 2557 สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงาน สอบสวนโรคไข้สมองอักเสบทั้งหมด 21 เหตุการณ์ รวม 23 ราย จากจังหวัดเชียงใหม่ 9 ราย ราชบุรี 4 ราย น่าน 3 ราย กำแพงเพชร เชียงราย นครปฐม นครสวรรค์ นราธิวาส ปทุมธานี และลพบุรี จังหวัดละ 1 ราย ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 1 ถึง 14 ปี มีอัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชายเท่ากับ 1 : 2.3 สัญชาติไทย 16 ราย พม่า 4 รายและลาว 3 ราย เสียชีวิต 5 ราย อาการที่พบ ได้แก่ ไข้ ร้อยละ 70 ชักเกร็ง (56%) สับสน หรือซึม (39%) และผลตรวจทางห้องปฏิบัติการยืนยันเชื้อก่อโรค ในผู้ป่วย 7 ราย ได้แก่ เชื้อไวรัสเจอี 4 ราย และ Enterovirus (ไม่ใช่ Coxsackie A 16 และ Enterovirus71) 3 ราย ปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ คือ การไม่ได้รับวัคซีนไข้สมองอักเสบ JE หรือได้ วัคซีนไม่ครบ ทั้งสิ้น 8 ราย ร้อยละ 35⁽⁵⁾

สรุป โรคไข้สมองอักเสบที่ได้รับรายงานในปี พ.ศ. 2557 อัตราป่วย 0.89 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 1.56 อัตราป่วยและอัตราป่วยตายลดลงจากปีก่อน ผู้ป่วยกระจาย ใกล้เคียงกันตลอดปี ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 1.49 ต่อ ประชากรแสนคน กลุ่มอายุ 0 - 4 ปี อัตราป่วยสูงสุด 1.59 ต่อ ประชากรแสนคน อาชีพที่พบผู้ป่วยสูงสุด คือ เกษตรกรรม ร้อยละ 29.69 เมื่อพิจารณาตามเชื้อสาเหตุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วย โรคไข้สมองอักเสบที่ไม่ได้ระบุสาเหตุ (Encephalitis unspecified) 562 ราย (97.57%) อัตราป่วย 0.87 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 1.6 ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด (1.43) กลุ่มอายุมากกว่า 65 ปี มีอัตราป่วยสูงสุด (1.43) ส่วนผู้ป่วยไข้ สมองอักเสบเจอี (Japanese B Encephalitis) มีจำนวน 14 ราย (2.43%) อัตราป่วย (0.02) ไม่มีรายงานการเสียชีวิต ภาคเหนือ มีอัตราป่วยสูงสุด (0.06) กลุ่มอายุ 7 - 9 ปี มีอัตราป่วยสูงสุด (0.07)

จากข้อมูลการรายงาน พบว่า ผู้ป่วยโรคไข้สมองอักเสบ มีอัตราป่วยลดลงจากปี พ.ศ. 2556 แต่ยังคงสูงกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง กลุ่มผู้ป่วยเด็กยังคงเป็นกลุ่มที่มีอัตราการป่วยโรค ไข้สมองอักเสบสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ ถึงแม้ว่า จะพบการกระจายของจังหวัดที่มีอัตราการป่วยสูงในภาคต่าง ๆ ทั่วทั้งประเทศ ยกเว้นจังหวัดในภาคกลาง แต่จากการทบทวน ข้อมูลย้อนหลัง พบว่า ภาคเหนือ โดยรวมพบอัตราป่วยของโรค ไข้สมองอักเสบสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับภาค อื่น ๆ ที่มีแนวโน้มคงที่ อย่างไรก็ตามข้อจำกัด สำคัญประการ

หนึ่งของระบบเฝ้าระวังในปัจจุบันนี้ คือ ผู้ป่วยไข้สมองอักเสบที่ ถูกรายงานส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุสาเหตุได้ จึงควรเร่งรัดให้ หน่วยงานระดับพื้นที่ เพิ่มความสำคัญในการสอบสวนโรค โดย ให้มีการตรวจทางห้องปฏิบัติการ เพื่อยืนยันสาเหตุของโรคไข้ สมองอักเสบในผู้ป่วยทุกราย

เอกสารอ้างอิง

1. The Causes and Consequences of Childhood Encephalitis in Asia. Britton PN. Infect Disorder Drug Targets. 2014 October 21.
2. Centers for Disease Control and Prevention. Transmission of Japanese Encephalitis Virus[Internet]. Centers for Disease Control and Prevention; 2012 [updated 2012 Nov 12; cited 2015 Jun 7]. Available from: <http://www.cdc.gov/japaneseencephalitis/transmission/index.html>.
3. Mayo Clinic. Encephalitis; definition [Internet]. Mayo Clinic; 2015 [cited 2015 Jun 7]. Available from: <http://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/encephalitis/basics/definition/con-20021917>.
4. 2015 ICD 10 CM Diagnosis Code, Other encephalitis and encephalomyelitis [cited 2015 Jun 10]. Available from: <http://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes>
5. สำนักโรคติดต่อทั่วไป. ข้อมูลการได้รับวัคซีนขั้นพื้นฐานและ วัคซีนในนักเรียน ประจำปี 2556; สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2556

ผู้เรียบเรียง

นริศ บุญธนภัทร

บรรณาธิการวิชาการ

ดร.นพ.ปณิธิ ธีมวิจิยะ, นายวันชัย อาจเขียน

Fig.1

Reported Cases of Encephalitis, total(28,29) per 100,000 Population and Case Fatality Rate by Year Thailand, 2005 - 2014

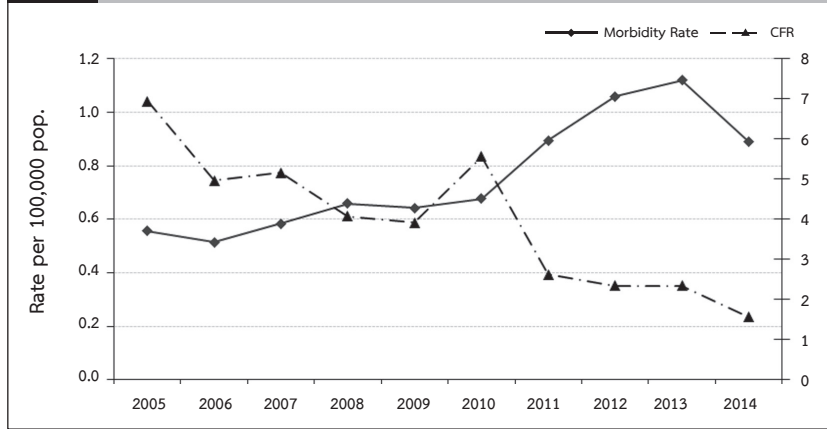

Fig.2

Reported Cases of Encephalitis, total (28,29) by Month, 2013, Median 2009 - 2013, 2014 Thailand

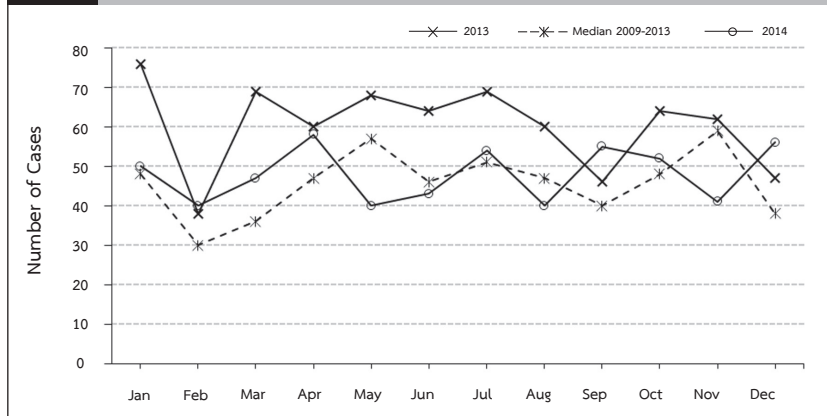

Fig.3

Reported Cases of Encephalitis, total (28,29) per 100,000 Population by Region, Thailand, 2010 - 2014

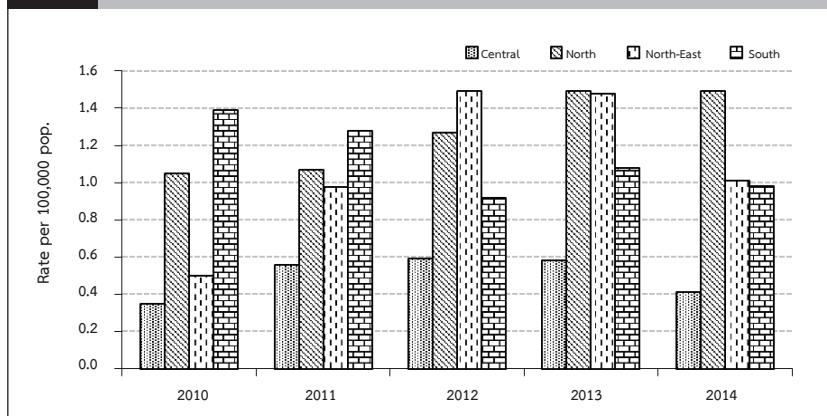

Fig.4

Reported Cases of Encephalitis total by Age-group, Thailand, 2010 - 2014

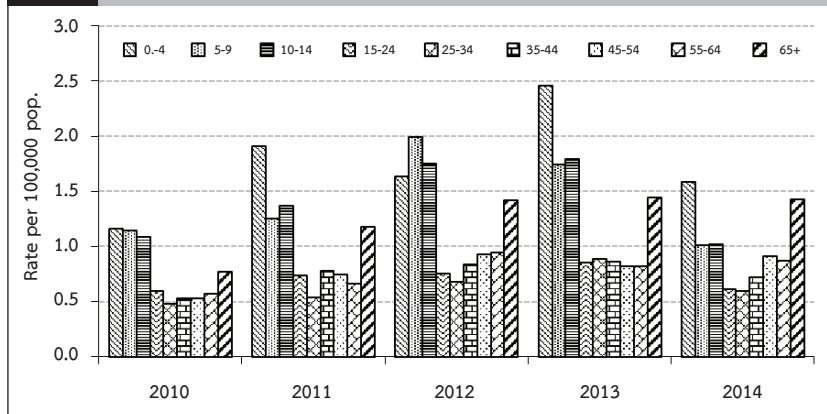

Fig.5

Reported Cases of Encephalitis (Total) per 100,000 Population by Province, Thailand, 2014

